

Het potlood en de muis

CORNEL BIERENS De een bleef trouw aan het klassieke gereedschap van potlood en kwast, de ander maakt vooral computeranimaties. Maar anders dan je zou verwachten is het zoon Paul (57) die zweert bij papier en doek, en vader Jef (84) die vooral werkt met scherm en muis. Ze volgden hun eigen pad, en toch zie je in hun kunst frappante overeenkomsten.

Jef, jij hebt het langste leven, hoe is dat begonnen wat de kunst betreft?

JN: Ik ben begonnen als tekenleraar, eind jaren vijftig. Maar ik had ook belangstelling voor filmtechniek, camera's, projectoren, recorders, ik vond het magisch. En toen bleek er een filmacademie te bestaan, daar ben ik naartoe gegaan, eerst als student. Meegewerkt aan wat producties, meestal als geluidsman, en uiteindelijk docent geworden, in 1966, Paul's geboortejaar. Animatie boeide me toen ook al, mijn tweelingbroer Hans is zijn hele leven animator geweest. In het begin heb ik hem veel geholpen met de techniek.

Je eigen carrière als animator is pas veel later op gang gekomen.

JN: Ja, pas na mijn pensioen, ruim twintig jaar geleden, ineens had ik een zee van tijd. De techniek kwam me tegemoet, de computer en de software werden net volwassen. Mijn eerste filmpje kwam meteen op het filmfestival van Venetië terecht, dat gaf de burger moed. Ik ben zo blij dat ik in een tijd ben geboren dat dit nog mogelijk is, dankzij de computer. Mijn loopbaan als animator begon toen die van Hans eindigde. Hij heeft nooit met de computer gewerkt, moest eerst alles fysiek maken en dan elke stap apart opnemen, *stopmotion*. Niks voor mij, op de kleuterschool had ik al een hekel aan kraaltjesrijgen. Ik heb ook wel tekeningen gemaakt voor stopmotion, handje zo, handje zus, beetje naar voren, beetje naar achteren. Twaalf frames voor één seconde, hallo.

Paul, jij hebt vastgehouden aan het fysieke werk, alles in eigen hand, concreet op doek of papier. Je kreeg de moderne middelen bijna ingegoten, en toch ben je bij het oude handwerk gebleven.

PN: Interesse voor animatie had ik wel, maar ik zag het geworstel met dat beeld voor beeld, al die tekeningen voor stopmotion, ook bij mijn oom Hans. Dat zag er met alle respect niet zo veelbelovend uit voor mij. Als je zo lang bezig moest zijn met het verwezenlijken van één idee kon je dat beter tekenen of opschrijven vond ik. En je had in die tijd ook nog geen aparte afdeling voor animatie op de kunstacademie.

Heb je nooit de druk gevoeld om van dat priegelige tekenen af te zien nu er zoveel meer mogelijk was? Die sfeer was er wel op de Rietveld, ook nog rond 1990 toen jij er studeerde.

PN: Ja, die figuurtjes en kleine elementen, dat narratieve en figuratieve, daarvan vroegen docenten wel wat moet je er toch mee. Maar de abstracte ruimtes waarin ik die kleine dingen plaatste

maakte weer veel goed. Ik zette mijn eigen pad uit en vond altijd wel een docent die er wat in zag, al was het maar de noodzaak die erin zat. Ik heb ook weleens geprobeerd een totale omslag te maken, zoals kunstenaars soms doen. Maar wat erin zit blijft erin, ik ontkom er niet aan. Het mag geen illustratie worden zonder verhaal, en de beeldende ruimte moet erin blijven zonder op zichzelf te komen staan. Want dan mis ik het vertellen, het verwijzen naar wat er om ons heen gebeurt.

Jef, hoe kijk jij aan tegen wat je zoon zegt?

JN: Ik vind het reuze interessant. Ik maak zelf stillezens in grote ruimtes waarin zich kleine dingen afspelen, dat beeld zie je in het werk van Paul ook.

En toch zijn jullie werken helemaal los van elkaar ontstaan. Opmerkelijk genoeg, want als ik kijk naar de animatiefilms van Jef zie ik de tekeningen van Paul daar naadloos bij passen.

PN: Ik ben in mijn tekeningen ook steeds meer de animatiekant op gegaan. Het zijn steeds meer opvolgende plaatjes, zo dicht ben ik er nog nooit bij geweest. Terwijl Jef is weggestapt van de film, van één verhaal vertellen met een begin en een eind.

JN: Ook omdat je er niet meer aan te pas komt op animatiefilmfestivals, waar animaties het van moeten hebben. Er wordt zoveel ingezonden, vierduizend filmpjes waarvan ze er honderd kunnen draaien, je hebt al geluk als je erbij zit. Dat is niet echt bevredigend, heb je een jaar op zo'n filmpje zitten knutselen... En daarna, wat moet je er dan nog mee?

Was dat een motief voor jou om meer naar de beeldende kunst te gaan?

JN: Absoluut. Bovendien had ik er moeite mee dat in 3D animatie steeds vaker alles kan. Dan krijg je soms een beelddiarree van beweging, dat kan verstikkend werken. In Monnickendam heb je de Speeltoren waarin van die ruitertjes in de rondte lopen. Toeristen kijken er ademloos naar, en na een tijdje komen ze weer kijken of het nog hetzelfde is. Wat boeit is het zien van het kleine verschil, er zit geen plot in, geen verhaal, het is wat het is. Zo ook in mijn stillezens, je ziet alles wat er op dat tafeltje staat, ook de achterkant, langzaam zie je het veranderen, en dat is het.

PN: Het is een associatieve manier van kijken en niet meer zoals bij film van A naar B. Bij animatie krijg je vaak te horen dat het prachtig is gemaakt maar het verhaaltje zo stom. In de geanimeerde stillezens van Jef speelt de tijd een heel andere rol, dat is een enorme bevrijding voor hem geweest. Net als het voor mij was om geen 'schilderijen' meer te maken, dat heeft lucht gegeven. Bij 'schilderijen' gaat het over formaat, verf, tactiliteit, iedere penseelstreek krijgt een kunsthistorische lading. Dan kom je vaak in een discussie terecht die andere vragen stelt dan of het werk je raakt of waar het over gaat. Dat laatste is belangrijk voor mij, ik wil ook commentaar leveren op waar wij mensen mee bezig zijn. Jef heeft dat minder, hij maakt zijn animaties spelenderwijs, combineert de elementen, zoekt tot ze in elkaar vallen. Dan gaan ze suggestief werken, en klaar is hij.

Geven jullie ook commentaar op elkaars werk?

PN: Ik meer op Jef's werk dan andersom. Deed hij vroeger wel hoor, vooral in de begintijd, daar denk ik nog weleens aan. Dan kwam de tekenleraar binnen en gooide er eens flink wat wit doorheen. Ik en mijn vriendjes waren een soort punkschilders, maar veel referenties hadden we niet, dan had Jef soms wel kritiek ja. En ik deed er ook iets mee. Het verschil met nu is dat Jef solitair op zolder werkt, en ik genoeg kunstcollega's om me heen heb met wie ik mijn werk kan bespreken.

JN: Over mijn werk praten is ook niet zo makkelijk. Ik ken bijvoorbeeld niemand die dezelfde software gebruikt als ik. Ik werk met meestal sterk verouderde en nogal verschillende, lang niet altijd legale software. Alleen met een vriend in New York bel ik er weleens over, als ik niet weet hoe ik de *texture* over iets heen moet leggen of zo.

Als jullie samen exposeren werpen jullie werken natuurlijk ook een kritisch licht op elkaar.

PN: Dat begon in 2010, toen we voor de Open Ateliers allemaal iemand van buiten als mede-exposant mochten uitnodigen. Ik heb Jef gevraagd, dat paste wel, ook omdat hij met een heel andere techniek werkt. Mijn tekeningen hebben een bepaalde intimiteit, je moet ze intensief bekijken, en als je vader daar dan naast hangt met iets wat kleur en beweging heeft, en ook nog geluid, dan sta je direct al met 3 - 0 achter. Ik zorg er wel altijd voor dat ik meer werk heb dan hij, hij heeft er meestal maar één.

JN: Voor mij voelt het totaal andersom, ik heb meer het gevoel dat ik juist met 3 - 0 achtersta. Omdat de noodzaak en de intentie bij mij lang niet zo hevig zijn als bij Paul.

Jullie hebben ook echt samengewerkt, zoals aan de film Whaling (2013). Hoe ging dat?

PN: Ik wilde een nieuwe vorm van documentatie over mijn werk, en toen heb ik Jef gevraagd het in een omgeving te plaatsen waardoor je er anders naar zou kijken. Je loopt in die film door een groot industrieel gebouw en ziet een selectie uit mijn tekeningen en schilderijen. Ook zijn enkele elementen uit mijn werk gelicht en los in dat gebouw gezet. Alles is computerwerk, ook de suppoost. Prachtig gedaan, en een samenwerking was het ook wel, maar uiteindelijk was Jef toch vooral dienstbaar aan mijn werk.

Ben jij ook weleens dienstbaar aan je vader?

PN: Jef vraagt weleens kijk eens mee. Dan kijk ik niet alsof het maar spelerei is wat hij doet, ik neem zijn werk volkomen serieus. Dat kan pijnlijk uitpakken, want als er iets over moet kost het hem zo weer een maand. Verder introduceer ik hem af en toe bij een galerie, dan ben ik zijn agent.

JN: En hij heeft me geholpen bij het schilderen van mijn boot.

En die verfhoudt nog steeds?

JN: Dat weet ik niet, want daarna heb ik de boot verkocht.